

דאגאליזירן

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי
יב' שבט תשפ"ב 1408 (שנה כז')

נושא השבוע: ט"ו בשבט
ההפטר: "ותשר דבורה" (שופטים ה')

פרשת בשלח וסדר ט"ו בשבט

**"ויהי בערב ותעל השלח ותכס את המזוזה ובבוקר היתה
שכבת הטל סביב למזוזה" (ט"ו, יג)**

מבאר רש"י: הטל היה שוכב על המן, ובמקום אחר נאמר: "וברדת הטל" שהטל היה יורד על הארץ והמן יורד עליו וחוזר ויורד טל עליו והיה כמונה בקופסא. כידוע בשבת מכסים את הלחם משנה בקידוש וחז"ל הביאו לכך 4 טעמים (ב"י סי' רצט ס"ט): זכר למן שהיה מונח בקופסא ומרופד בטל מלמטה ומלמעלה כן הלחם משנה מונח על מפה ומכסים אותו במפת מלמעלה. טעם נוסף שלא יראה הפת את בושטו שמקדימים לברך על היין תחילה ולא כסדר הפסוק "ארץ חיתה ושעורה וגפן...." וכן כדי שיוכל להקדים את היין לפת. והטעם הרביעי: משום היכר שידעו שהסעודה הינה לכבוד שבת.

"ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לא תמצאוהו בשדה" (ט"ו, כה)

שלוש פעמים נאמר בפסוק "היום", מכאן למדו חז"ל (גמ' שבת קיז; שו"ע סי' רצא): שיש מצוה לאכול 3 סעודות בשבת. וכתוב ב"זוהר הקדוש" (שמות פ' בשלח סג): כשעושה סעודת ליל שבת בשלום ושמחה עם בני ביתו, מתברכים בזכות זה הימים ראשון ושני. ואם עושה כן גם בסעודת שבת מתברכים בזכות זה הימים שלישי ורביעי. ובזכות סעודה שלישית זוכה ומתברכים לו ימי חמישי ושישי בשבוע, כי השבת היא מקור הברכה, נכבדה כראוי בלבוש ומאכל משובח ונשתדל לברך כמה שיותר ברכות בכוונה הראויה ונזכה למשך ממנה ברכה לכל ימות השבוע, האין זה כדאי?!

פירות ט"ו בשבט באמצע היום!!!

בקריעת ים סוף נעשו לישראל 50 ניסים נפלאים (המפורטים בספר מעם לועז). אחד הניסים היה שצמחו להם פירות מתוקים באמצע הדרך... כיוון שהיו צריכים לחצות ים שלם אף על פי שהדרך הייתה נוחה, מ"מ כדי שלא יתעייפו (וגם כדי להרכות להם מעזנים) סידר להם הקב"ה אילנות שעליהם גדלו פירות משובחים ומרוויים משני צידי הדרך והיו קוטפים ואוכלים.... יזכנו הקב"ה לראות במהרה את ניסי הגאולה אמן.

כי האדם עץ השדה

השקפת היהדות

סיפר אב שבנו נשר מן הדרך: בני סולק מהישיבה והיה ישן עד השעות המאוחרות של הבוקר, התנהגותו גרמה לנו להתייחס אליו בקרירות רבה, בצר לנו פניתי לרב שלנו להתייעץ עימו כיצד נוכל להשיבו למוטב, הרב השיב: "בוודאי שמת לב כי בחורף העלים נושרים, וכ"כ למה? הרי העץ מקבל כ"כ הרבה מים ממי הגשמים? אלא, המים שמגיעים לעץ הם בטמף מאוד נמוכה, הקור מונע מהשורשים לקבלם, ורק אחרי שהארץ מתחילה להתחמם בט"ו בשבט מתחילה הפריחה... הילד הזה "נשר" מהעץ, הוא לא הצליח להתחבר אליו כי התנהגותו כלפיו בקרירות וניכור... ולמרות הכל ברגע שתקרב אותו ותאירו לו פנים, תבחינו כי "השלכת" תפסיק ותחיתה תבוא צמיחה חדשה...

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * **לא לעיין בזמן תפילה** * שקיעה 4:59-5:04 * סוף זמן ק"ש 8:44-8:44

יציאת שבת: 6:02

יציאת שבת: 5:31

כניסת שבת: 4:39

התורה משווה את האדם לעץ השדה, שהעץ בני משלושה חלקים אשר יש בהם דמיון גם לאדם:

א. השורשים הנמצאים בתוך האדמה ואינם נראים משולים לאמונה החבויה באדם אשר ממנה הוא יונק את כל חיותו במהלך חייו, והיא המעניקה לו חוסן רוחני לעמוד בקשיים ובניסיונות החיים ולקבלם באהבה מתוך ידיעה שהכל לטובה. ככל ששורשי האמונה עבותים וחזקים כן רב חוסנו והוא מחזיק מעמד כנגד ה"רוחות" הנושבות ורוצות לעוקרו ממקומו. שכן בדורנו דור הטכנולוגיה רבו פיתויי היצר הרע שכל מטרתו לקרר את רוחניותו של האדם ולהורידו לדיוטא התחתונה.

ב. הגזע והענפים הם הנושאים על גבם את כל מטען הפירות של העץ, אצל האדם הגזע משול לתורה שהאדם לומד בעזרתה דרכי חיים, היא המכוונת את הנהגותיו והליכותיו לעולם המעשה.

ג. הפירות הם המצוות והמעשים הטובים שהאדם עושה בכל יום ויום במהלך חייו על פני האדמה, והם פרי יוצא מלימוד תורתו. ולימוד ההלכות מתרגמים לו את קיום המצוות כדי שיוכל להוציאם מהכוח אל הפועל.

בשעה שאנו באים לאכול מפירות שבעת המינים שנשתבחה ארץ ישראל בפרט ומכל הפירות הנפלאים האחרים של האילן ניקח מוסר השכל זה אל ליבנו ונהנה מברכת ה' המרעיף עלינו מחסדו ומטובו. טוב לעסוק בליל ט"ו בשבט בהזדדרת ההכרה בטובות ה' עלינו ובאהבתו אותנו ולהרגיש כמה אנו חייבים להכיר לו טובה, ומה טוב ומה נעים שישב ראש המשפחה עם בני ביתו יחדיו ויחדיר האמונה בלבבם.

בזכות פירות ט"ו בשבט

אני מתגוררת בשכונה ירושלמית קטנה ומלוכדת, שהאחדות שוררת בין כל התושבים בה. כולם מכירים את כולם ולא חלילה במובן השלילי של העניין, אלא במובן העזרה הפזיזת. כל יולדת מקבלת עוגה וארוחת צהרים חמה, ומי שנזקק לעזרה זמנית ידע להיכן לפנות. עד שהוחלט להקים את קופת הצדקה של השכונה, דרכה מקבלות משפחות שנקלעו למצב כלכלי קשה סיוע בסתר. את הקופה ניהלו שני אברכים בעלי שיעור קומה ולשבחם של תושבי השכונה יאמר כי כולם חיפשו דרכים כדי שהמפעל לא ייסגר חלילה בגלל מחסור במזומנים, דבר שכמעט קרה פעמיים.

בראש חודש שבט התקשרה לביתי אחת מנשות החסד העומדת בראש קופת הצדקה ובפיה רעיון:

"אחד מתושבי שכונתנו, עולה חדש מרוסיה ורחוק מתורה ומצוות עובד בשוק מחנה יהודה, יש לו דוכן גדול של פירות יבשים, חשבתי לנסוע אליו ולבקש ממנו שימכור לנו כמות גדולה של פירות יבשים במחיר מוזל במיוחד, כך נוכל להכין מהפירות סלסילות נאות ולמכור אותן במחיר סביר וההכנסות יהיו לטובת הקופה שלנו".

למחרת נסעתי עם חברתי לשוק, ניגשנו לדוכנו וביקשנו הצעת מחיר בקניית פירות יבשים. "פירות יבשים? לשם מה כמות גדולה כזו? אתן מתכוננות לפתוח חנות מתחרה לשלי?" שאל בחשדנות. "לא, יש לנו מפעל של חסד", השיבה חברתי. "מפעל של מה? מה מיצרים במפעל הזה?" שאל. "מצוות" אמרתי בלחש. "הו, מצוות זה דבר טוב, גם ההורים שלי ברוסיה שמרו מצוות".

"אבל מה הקשר לפירות שלי?" הסברנו לו את כוונתנו כשחיוך של הבנה האיר את עיניו.

"לעזור? זה טוב מאד! אני לעשות חשבון כמה אני יכול לתת בזול יותר". הוא הוציא מחשבון והחל לחשב ולפתע נעצר. "ואם אני לבקש עזרה אתם לעזור לי?"

"בטח", מיהרנו לאשר, "אבל למה שתסכימו לעזור לי? אתם בקושי מכירים אותי". "כי אתה יהודי, ומצוה לעזור ליהודים". "אני לא יהודי כמוכם, עם כיפה... אבל רוצה לעשות מעשים טובים", אמר.

"מעשים טובים אלו מצוות" אמרנו ואור חדש נגה בעיניו.

"אתה באת לגור פה בארץ וזו מצוה גדולה, מלבד זאת אם תיתן לנו את הפירות במחיר זול זו תהיה מצוה ועזרה לתושבי השכונה שאין להם כסף. את הכסף שנרוויח מן ההפרש נכניס לקופת הצדקה וזו תהיה המצווה שלך". "באמת? אני אתן זול מאוד, ממש מחיר עלות".

"לא, גם אתה צריך להרוויח", התעקשנו להותיר לו רווח.

"נכון, המשפחה שלי גדולה... אבל גם מצוות חייבים לעשות בשביל הנשמה".

הוא חישוב כמה דקות בדומיה ואחר נקב בסכום שהיה נמוך בהרבה מהסכום שהערכנו.

"אבל יש לי בקשה אחת של עזרה, אבי שומר מצוות, אדם מבוגר וגם עיוור, הוא לא מכיר אף אחד בשכונה וזו תהיה מצוה גדולה שלכם אם מישור ילווה אותו לביהכ"נ לתפילות".

"אנחנו נדאג למישור מתאים", הבטחנו. "ואולי תצטרף גם אתה?". "לא, אני כבר רחוק, איני יודע להתפלל...", "אז ילמדו אותך", השבנו ורכשנו כמויות ענק של 28 סוגי פירות שהוא מבטיח להביאם לביתנו במכוניתו בשעות הערב. 3 שבועות לאחר ט"ו בשבט, פגשתי את הסוחר והודיתי לו על עזרתו הרבה והמצווה החשובה שקיים.

"אני כבר הולך לבית הכנסת עם אבי", בישר לי ואז הבחנתי בכיפה הקטנה שעל ראשו.

כעבור שנה הוא הקדים להתקשר לביתי, "אני יכול להשיג הרבה פירות במחיר זול, אך אני רוצה לתת לכם את כל הכמות במתנה". "במתנה?" שאלתי נרגשת, "אבל זה הרבה כסף".

"נכון, אבל אני חייב לכם הרבה טובה, אבא שלי נהיה מאושר, גם לאימי ולחמותי דאגתם למועדון טוב אפילו בלי שביקשתי, אני גם מניח תפילין ומתפלל בביהכ"נ, אולי אפילו אשלח את ילדי למקום לימוד חרדי, החינוך שלכם טוב מאוד, דואגים אחד לשני ולא רק בכסף...". (מרווח לצמא)

הלכות ט"ו בשבט

א. יום ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות (ש"ע סי' תקעז ס"ג) והוא מהווה כיום "גבול" במעבר משנה לשנה לעניין חישוב שנת מעשר שני או עני בפירות העץ, וכן לחישוב גיל העץ לעניין חישוב שנות ערלה של העץ וכדו'.
ב. כל גידולי השדה [פירות, ירקות וכדו'] שגדלו בארץ ישראל חייבים בתרומות ומעשרות שהם: תרומה גדולה לכהן, מעשר ראשון ללוי, תרומת מעשר הלוי נותן לכהן, מעשר שני או מעשר עני.

ג. השנה שנת תשפ"ב שהיא שנת שמיטה: השומרים שמיטה שדוניהם פטורים מתרומות ומעשרות והסומכים על "היתר מכירה" מפרשים תרומות ומעשרות [שהרי גמר המלאכה בידי ישראל] יש להפריש "מעשר עני" ויש אומרים "מעשר שני" ויותר טוב להפריש על תנאי את שניהם ללא ברכה. וכל זה בירקות אבל פירות שייכים עדיין לשנה 6 וזה "מעשר עני".

ד. אין אומרים ב-ט"ו בשבט תחנון (ש"ע סי' קלא ס"ו) וכן במנחה ביום שלפניו [י"ד בשבט] אין אומרים.
ה. אין לצום בט"ו בשבט אפילו צום "יארצייט" וכן חתן וכלה (ש"ע יח"ד ח"א סי' צב). (חזו"ע עמ' 7).

ו. יש נוהגים לעשות לימוד בליל ט"ו בשבט, ולומדים בו משניות או זוהר העוסקים בעניין הפירות, [הנדפס בספר "פרי עץ הדר" וכן מובאים בהמשך עלון זה] בהבנה ככל האפשר ובפרט יש ללמוד את ההלכות השייכות לדיני ט"ו בשבט כגון: ענייני ערלה, תרומות ומעשרות (פס ס"ז).

ז. נוהגים להרבות באכילת מיני פירות של אילנות בליל ט"ו בשבט, להראות בזה שהוא ראש השנה לאילנות ולברך עליהם את הברכות הראויות להם, ומנהג יפה הוא זה [ילקו"י ח"ה עמ' רמח ס"ז]. במיוחד מפירות שבעת המינים אשר השתבחה בהם ארץ ישראל (שלי יער פ"ב ס"ג) שהם: חיטה, שעורה, זית, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים [יש שיטה לזכור את הסדר לפי מס' הגרעינים שבפרי: זית- גרעין אחד, תמר- גרעין אחד מעין שתיים(חצוי), גפן- כשלוש גרעינים, תאנה- כמות גדולה של גרעינים, רימון- כולו גרעינים].

ח. **סדר הקדימה בברכות הראוי:** 1. "מזונות" 2. "הגפן" (יין), פרי העץ ופרי האדמה, יקדים איזה שירצה 3. "שהכל". ולגבי הסדר בפירות העץ עצמם: קודם פרי שצריך שהחיינו [אפילו שאינו משבעת המינים] אח"כ פרי משבעת המינים [וע"פ סדר קדימות: זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון], ולבסוף שאר הפירות (חזו"ע טו כצטט עמ' רעז-רעו, ילקו"י סי' ריא ס"ג).

ט. כל דיני קדימה שכתבנו אינם אלא דווקא כששניהם לפניו ורוצה לאכול משניהם, אבל אם אין שניהם לפניו אין אומרים לו המתן עד שיביאו את החשוב קודם כדי שיברך עליו תחילה אלא מברך על מה שלפניו (שלי יער פ"ד ס"ד כ"ח מטות ס"ב).

י. מברך פעם אחת "העץ" ופוסט את כל פירות העץ [שבבית]. ומברך פעם אחת "האדמה" ופוסט את כל פירות האדמה [שבבית] וכיו"ב לענין מזונות, ומברך פעם אחת "שהכל" ופוסט את כל המאכלים והמשקים שברכתם שהכל [שבבית] [ילקו"י ח"ה עמ' רנב-רנג, הלכות עולם ח"ב עמ' פו-פו].

ומברך "שהחיינו" פעם אחת ופוסט את כל המאכלים שחייבים שהחיינו שלפניו. [ואלו שאינם לפניו אינם נפטרים מברכת שהחיינו שברך, ואם מביא אח"כ מינים אחרים שטעונים "שהחיינו", מברך שוב שהחיינו (ילקו"י סי' רכה ס"ג)] (הליכות עולם ח"ב עמ' כ-כז).

* אם ברך "על הגפן" על היין פטר את כל המשקאות מברכת "שהכל" (סס).

יא. אין לברך "שהחיינו" על ריבת האתרוג [או מרוקח בסוכר וכי"ב] הואיל ואינו ניכר בין חדש לישן (ב"ח פ. ראה סי', קצות השולחן ס"ג/ב, ברכת ה' ח"ד פ"ב ס"מב, עיין אור שרה עמ' 92 פסקי תשובות רכה) ובפרט שכבר ברכו עליו בסוכות ב- 4 המינים (חזו"ע ברכות עמ' קלח-קלכ).

יב. אין מברכים "שהחיינו" על פירות שבקופסאות השימורים וכן לא על פירות מיובשים כיון שאין בהם היכר בין ישן לחדש (הכרזה והלכותיה סי' ס' ח-ט, פסקי תשובות הג"ל).

יג. המברך על פרי חדש ברכת "שהחיינו", לכתחילה נכון יותר להקדים ולברך ברכת הפרי ואח"כ ברכת "שהחיינו" ויטעם מהפרי (ילקו"י סי' רכה ס"ז). ואם הקדים ברכת "שהחיינו" לברכת הפרי יצא.

יד. את סדר ט"ו בשבט אפשר לעשות ללא קשר לארוחת ערב, מ"מ לא יעשה את הסדר בתוך חצי שעה קודם ארוחת ערב שאוכל בה לחם (חזו"ע עמ' תלט).

הטעם: אם אוכל שיעור כזית מהמאכלים של סדר ט"ו בשבט יכנס לספק אם לברך ברכה אחרונה [להלכה לא יברך] בגלל שנמצא סמוך לסעודה וברכת המזון תפטרנו, לכן כדי לא להיכנס לספקות לא יעשה סמוך לסעודה (הליכות עולם ח"ב עמ' רכה).

טו. אם עושים סדר ט"ו בשבט באמצע הסעודה [שאוכל בה לחם] אזי:

* המנהג שלא לברך על זית כבוש "בורא פרי העץ" בסעודה [שהרי הוא טפל ללחם] אלא יברך על פרי אחר ויפטרנו (ילקו"י ח"ה עמ' רנב ס"ז) [כגון: על התמר שהוא הבא בסדר].

* לכתחילה אין ראוי לאכול עוגה בתוך הסעודה [שמא יצא ידי חובה בברכת המוציא] ואם אוכל בכל זאת לא יברך עליה [מזונות], ואם היא יבשה ונכססת ועם מילוי כגון: וופלה, הרוצה לברך עליה מזונות יש לו על מה לסמוך (ילקו"י ח"ג סי' קעז ס"ה, ק. ילקו"י פס ס"ח) ובפרט לעניין חיטה יוצאים ב"המוציא" כשאוכלים לחם.

* "על האדמה" - אפשר לברך רק על ירקות שאין דרך לאוכלם עם לחם [ירקות שאי אפשר לברך עליהם: קישואים, עגבנייה, מלפפון, ירק כבוש או מבושל, חמוצים] (סס).

טז. הנהוגים לשתות בירה [שעשויה משעורים] כדי לטעום מכל שבעת המינים, אין להקדימה לשאר המינים כיון שרובה מים וברכתה "שהכל" (ילקו"י סי' ריא ס"ג).

יז. אם עושים את הסדר בלי קשר לסעודה הרי:

* האוכל דבר שיש עליו רטיבות מים [שלא בתוך הסעודה] ולא ניגב ויש רטיבות שהוא טופח על מנת להטפח (כפי שמצוי בפירות ט"ו בשבט ששוטפים אותם ומביאים אותם רטובים לשולחן) צריך ליטול ידיו בלי ברכה לפני אכילתם (שו"ע סי' קנח ס"ד).

יח. פירות שמצויים בהם תולעים יש לפתחם ולבודקם לפני שמברך עליהם ובפרט במיובשים, שהאוכל תולעת חייב ב-5 לאוין והרי הוא משקץ נפשו ומטמא ליבו מעבודת השי"ת (ילקו"י עמ' כנ-כנא). אין לאכול את התאנה, אלא לומר את קטעי הלימוד שלה בגלל שהיא נגועה ברמה גבוהה בתולעים וקשה מאוד להבחין בהם כי הם דומים לנימים שבפרי, ובתאנה מיובשת הבעיה חמורה שבעתיים היות וצבע התולעים הלבנות שהתייבשו בתאנה הופך לחום וקשה מאוד להבחין בהם שהרי גם הפרי חום (תולעת שני כד' ג' לגר"ש רווח עמ' רסט-רעב, קולור ספרי דזיקת המזון כהלכה לגר"מ וייא עמ' 102).

יט. יש קבלה בידינו לבקש ולהתפלל ב-ט"ו בשבט שהשי"ת יזמין לו בסוכות הבא אתרוג נאה ומהודר, לפי שביום זה ראש השנה לאילנות נעשית ראשית הצמיחה, ואין לך שעה טובה מזו לבקש על פרי עץ הדר (כני יששכר).

כ. "שבת שירה" חלה השבת [בשלח]: אין נותנים מים ומזונות לפני היונים בשבת (שו"ע סי' שכל ס"יא). מ"מ הנהוגים ליתן חיטים וכדו' לפני היונים והעופות "בשבת שירה" יש להם על מה לסמוך (ילקו"י ח"ד/ד סי' שכל ס"ח). ועל הצד היותר טוב: יניח לפני שבת על אדן החלון או המרפסת הפתוחה פירורים בצלחת כשהיא מכוסה, וביום השבת יוציא את כיסוי הצלחת או שינערו את המפה שאכלו עליה במרפסת או בחצר הבית בשבת [במקום שיש עירוב] (ילקו"י ס"ה) ואח"כ יבואו הציפורים ויאכלו.

סדר
ט"ו בשבט
בבית
הרשל"צ
עובדיה
יוסף
צוק"ל

סדר ט"ו בשבט

לפני שמתחיל סדר ט"ו בשבט יאמר תפילה זו: (מתוך לשון חכמים לבן איש חי ס' לח)

"יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתברך כל אילני האתרוג להוציא פירותיהם בעיתם ויוציאו אתרוגים טובים, יפים ומהודרים ונקיים מכל מום. ולא יעלה בהם חזזית, ויהיו שלמים, ולא יהיה בהם שום חסרון ואפילו עקיצת הקוץ, ויהיו מצויים לנו ולכל ישראל אחינו בכל מקום שהם, לקיים בהם מצות נטילה עם הלולב בחג הסוכות, שיבוא עלינו לחיים טובים ולשלום, כאשר ציוותנו בתורתך ע"י משה עבדך, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל".

ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתעזרנו ותסייענו לקיים מצוה זו של נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג כתיקנה בזמנה בחג הסוכות שיבוא עלינו לימים טובים ולשלום, בשמחה ובטוב לב, ותזמין לנו אתרוג יפה ומהודר ושלם וכשר כהלכתו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתברך כל מיני האילנות, ויוציאו פירותיהם בריבוי שמנים וטובים ותברך את הגפנים שיוציאו ענבים הרבה, שמנים וטובים, כדי שיהיה היין היוצא מהם מצוי לרוב לכל עמך ישראל, לקיים בו מצות קידוש ומצות הבדלה בשבתות וימים טובים, ויתקיים בנו ובכל ישראל אחינו מקרא שכתוב: "לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ייך כי כבר רצה האלוקים את מעשיך".

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צרי וגואלי.

חיטה

ייקח עוגה וכיוצ"ב, ויברך "בורא מיני מזונות" (ואם הוא בתוך הסעודה, אזי הלחם שהוא אוכל הוא "חיטה", והרוצה לברך על "וופל" יש לו על מה לסמוך). ואחר שיאכל קצת יאמר: **"בטנך ערמת זיכרים סוגה בשושנים"** (שיר השירים).

לקט מדברי חכמים על החיטה:

- * **"בטנך ערמת חטים"** זו תורה [ערכי הכינויים] אלו ישראל [פסיקתא].
- * למה נקרא שמה חיטה? משלשון טהרה ונקיות. כמו: "תחטאני באזוב ואטהר", וזה רמז לכל אוכלי החיטה (=כל העולם), שעליהם נלקות עצמם מן החטא...
- * למה נקרא שמה חיטה? משלשון **געגועין**, כמו: "כבן המתחטא אל אביו". וזה רמז לכל אדם שהוא צריך להתגעגע אל ה', כמו שמתגעגעין אל החיטה...
- * אמרו חז"ל: **"חיטים שבשכולת זו, אינם דומים לחטים שבשכולת אחרת"** – רמז לבני האדם, שאין דעתם שווה אחד לשני, ואין פרצופיהן שווין זה לזה. וזאת כדי שיראה כל אדם את יחודו וחשיבותו הפרטית בעולם.
- * אמרו חז"ל: **"החיטה, נזרעת ערומה, ויוצאת בכמה לבושין (=קש, מוץ, תבן)"** – רמז והוכחה לתחיית המתים: שיתכן שיוטמן דבר בתוך האדמה, אבל לא ילך לאיבוד, אלא יחזור ויצמח ביתר מעלה. כך האדם לאחר מותו טומנים את גופו באדמה, אבל בתחיית המתים יקום ביתר מעלה.
- * אמרו חז"ל: **"החיטה אי אפשר לעולם לחיות בלעדיה"** – כך, אי אפשר לעולם בלי ישראל ובלי התורה, שהם חיות הבריאה.
- * אמרו חז"ל: **"חיטה זו, כמה צער וכמה יגיעה (11 מלאכות שהם: חורש, זורע, קוצר, מעמר, דש, זורה, בורר, מרקד, טוחן, לש, אופה) עד שהיא צומחת"**, כך הצדיקים – הקב"ה מנסה אותם ומקשה עליהם, עד שנותן להם את חפציהם, כי מפני חביבותם מתאוה ה' להם. אבל הרשעים – גדלים מעצמם בלי שמירה ותרבות ובלי ניסיונות, כקוצים.
- * אמרו חז"ל: **"הלחם, מועיל לאדם בריא, ולא לחולה שצריך לרפואתו"** – כך, לימוד התורה לבדו, טוב בשביל הצדיקים שלא חטאו מעולם (בריאים בנפשם). אבל מי שיש לו חולי הנפש (עבר עבירות), הוא צריך קודם רפואה ע"י תשובה שעליה אמרו: גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם.
- יבזוהר מובא:** אלא קדשא בריך הוא בלחודוי ובגין דא, מאן דמזלזל בנהמא וזריק ליה בארעא, עניותא רדיף אבתריה. וחד ממנא אתפקד על דא, ואיהו רדיף אבתריה, למיהב ליה עניותא ולא יפוק מן עלמא עד דיצטרך לברין וזוהר הקדוש כמדבר פ' פנחס דף רמז ע"א).
- הסבר:** הקב"ה ממונה על הלחם וחמשת המינים לבדו, לפיכך מי שמזלזל בלחם הרומז אל המלכות וזורק אותו לארץ, ממונה מיוחד מתמנה על מי שמזלזל בלחם, והוא רודף אחריו להביא לאותו אדם עניות, ולא יצא מן העולם עד שיצטרך לבריות ר"ל.

שעורה

יקח תבשיל העשוי מגריסים, ויאכלנו בלי ברכה, ויאמר **שֵׁשׁ הַשְּׁעוּרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֱלֹהִי אֶל תִּבְּוֹאֵי רִיקָם אֶל זִמְתֹּךָ** (רות ג', יז) (אם אין לו תבשיל גריסים, יכול לשתות בירה. אולם: אם עושה סדר זה בתוך הסעודה, לא יברך עליהם. ואם עושה סדר זה לאחר הסעודה, יברך עליהם "שהכל" (כשלא ברך הגפן שאם ברך פטר כל המשקים) וישתה רק אחר שאר המינים [אחר הרימו]).

לקט מדברי חכמינו על השעורה:

"שש השעורים האלה נתן לִי" רמז לתורה [ערכי הכינויים]

- * למה נקרא שמה שעורה? מלשון **שערה(ות)**. כמו: "ושערה לא הפך לבן", ובא לרמוז שהרשעים נדמה להם יצר הרע כמו חוט השערה. שהרי החטאים מתחילים בצורה דקה, כמו חוט השערה. כמאמר חז"ל: "כך אומנותו של יצר הרע: היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה, והולך ועובד".
- * למה נקרא שמה שעורה? מלשון **פחד**. כמו: "לא שערם אבותיכם". רמז למה שכתוב: "אשרי אדם מפחד תמיד" מיצר הרע והחטאים (הרמוזים לעיל, שמתחילים באופן דק כמו שעורה), ואשרי למי שמפחד תמיד מיצר הרע, כדי שלא יפול ברשתו.
- * אמרו חז"ל: **"השעורה מתבכרת לפני כל תבואת הארץ"** - רמז ליצר הרע והחטאים הנרמזים בה (לעיל), המגיעים אל האדם כבר עם לידתו. וכמו שנאמר: "לפתח - חטאת רובץ". אבל היצר הטוב אינו בא אל האדם כי אם בגיל י"ג שנה.
- * אמרו חז"ל: **"השעורה, אכילתה מקררת את גופו של האדם"** (יותר מחיטה) - רמז לאדם שעליו לקדש את עצמו אפילו במותר לו, ועל ידי כך לקרר את תאוות החטא ויצר הרע.
- * אמרו חז"ל: **"השעורים הם מאכל בהמה"** - רמז לעמי הארץ והחוטאים שמעשיהם מעשי בהמה.
- * ההבדל בין כשר לטרף הוא: **חוט השערה**. (בהמה שנשחט חצי הקנה שלה - טרפה, אבל אם נשחט טיפה יותר, זה כבר "רוב", והבהמה כשרה). ללמדך: לפעמים בין מעשה טוב למעשה רע, יש רק "חוט השערה" בלבד...

ובזוהר מובא: קרא דשרינן ביה, והיה באכלכם מלחם הארץ וכי לחם הארץ שעורה איהו לאו הכי ואנן שעורה מקריבין, גיגין דשעורה קדמא לשאר נהמא דעלמא. שעורה איהו ה' שעורה דה"א ידע הוא בשיעורא דה"א. (זוהר הקדוש במדבר פ' בלק דף קפח ע"ב)

זית

יקח זית ויברך עליו "בורא פרי העץ" ויאכל קצת ויאמר **"כלולה בשמן כתית"** (במדבר כז, ה) (אם בתוך הסעודה, לא יברך על הזית "בורא פרי העץ", אלא על התמר).

לקט מדברי חכמינו על הזית:

"כלולה בשמן כתית" - זוהי תורה שבעל פה שהיא כלולה במקרא, משנה וגמרא [אספקלריא כח].

- * **הזית, עליו איתנים ואינם נושרים כלל: הן בימות החמה והן בגשמים**, רמז לעם ישראל, שאין להם בטלה עולמית: לא בעולם הזה ובעולם הבא.
- * **"הזית, אינו מקבל הרכבה עם עץ אחר"** - כך האשה הצנועה, זוכה שיוצאים ממנה בנים טהורים, בלי כל חשד על ייחוסם מי הם אבותם, וזה שנאמר: "בניך כשתילי זתים סביב לשולחנך", שהם טהורים מכל חשד.
- * **"זיתים, מהם יוצא שמן להאיר"** - רמז לתלמידי חכמים שהם מאירים לישראל.
- * **"הזית, לכל פרי יש שני עלים"** - רמז לתלמיד חכם, שיש לו אושר בשני עולמות: עולם הזה, והבא.
- * **"הזית, מוציא את שמנו ע"י כתישה"** - כך ישראל: אינם חוזרים למוטב אלא ע"י יסורים.
- * **"הזית - אחריתו בסופו"** - (= שאינו טוען פירות עד זמן רב, והנאתו רחוקה, ואין פירותיו בשלים מעט מעט כשאר אילנות, אלא בסופו כולם ביחד). כך ישראל: אחריתם (=טובתם) בסופם, וכמו שאמרו חז"ל: "צדיקים, תחילתם יסורים וסופם שלוה".

ובזוהר מובא: היא צנועה ואתחזי לאולדא בגין דכשרן. תמי מה אגרה, בגין כשתילי זיתים. מה זיתים לא נפלי טרפיהו כל יומי שתא וכלהו קשורין תדיר, אוף הכי בגין כשתילי זיתים סביב לשלחנך. (זוהר הקדוש בראשית פ' ויכל דף קטו ע"ב)

הסבר: "היא" - האשה הצנועה שראויה להוליד בנים צדיקים, ראה מה שכרה? מה זיתים כל ימי השנה חורף וקיץ לא נופלים מהם עלים בשום אופן וכל הזמן תראה את העלים לחים וקשורים תמיד לאילן, גם כך בניין הם דשנים ורעננים בבריאות הגוף והנפש והיו מחוברים כל הזמן לשלחן שלפני ה', לא יסורו ממנו.

תמר

ייקח תמר ויאכל מעט, (-אם עושה סדר זה בתוך הסעודה, צריך לברך כאן – "בורא פרי העץ" - ורק אח"כ יוכל לטעום מהפרי ולא לפני כן) ויאמר: **"...צדיק כתמר יפרוץ כארז בלבנון ישגה"** (עיר העיריים)

לקט מדברי חכמינו על התמר:

"צדיק כתמר יפרח" [משלי כז, יח] זה הקב"ה [ויק"ר ל, ט] **"זאת קומתך דמתה לתמר אמרתי אעלה בתמר"** אלו ישראל [סנהדרין צג, א].

* למה נקרא שמו תמר? לשון **גבהות וקניפה**. כמו: "כתימרות עשן". וזה, על שם שצומח ישר, בלי שום עקמומית. ובא לרמוז שצריך לעמוד עמידה תקיפה ואיתנה על קיום התורה והמצוות עד כדי מסירות נפש, ושלא לסטות ולנטות מנתיב חיי התורה.

* למה נקרא שמו תמר? לשון חילוף. כמו: ותמורתו יהי קודש" – שמתחלף בגידולו: העץ מר, והפרי נעשה מתוק. וזה רמז למעלת התורה הקדושה, שבכוח הלימוד והעסק בה, מכפרת היא על עוונותיו של האדם, והופכת למתוקים, שהעוונות נעשים זכויות.

* **"התמר, אין לו אלא לב אחד"** (=גזעו אינו מתפצל לענפים, אלא עולה ישר עד למעלה). אף ישראל: אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

* **"התמר, יש בו אוכל, ויש בו עוקצין"** - וכן אמרו רז"ל: ישראל, יש בהם צדיקים, ויש בהם רשעים **"התמר, אם נעקר, אין לו חילופים"** - כך הצדיקים: בשעה שנפטרים מן העולם – אין להם חילופים **"התמר, צילו מגיע למרחוק"** (מחמת גובהו) - רמז לצדיקים שמגינים על כל העולם.

בזוהר מובא: רבי יצחק פתח ואמר: **"צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה"** (תהילים צב). **"צדיק כתמר יפרח"** - מפני מה אקיש צדיק לתמר, מה תמר כיון דגזרין ליה לא סליק עד זמן סגיא, אוף הכי צדיק כיון דאתאביד מעלמא לא סליק אחר תחותיו עד זמן סגיא כארז בלבנון ישגה אוף הכי נמי. (זוהר הקדוש בראשית פ' לך - לך דף פב ע"א)

הסבר: רבי יצחק פתח ואמר: מה הטעם שהכתוב מקיש "צדיק" ל"תמר" יותר משאר האילנות? אלא, מה עץ התמר כיון שקצצו אותו אינו עולה וגדל וחוזר לגבהו עד זמן רב, כן הצדיק כיון שהסתלק מן העולם בעוונותיו אין צדיק אחר עולה במקומו עד זמן רב. וכן מדמה את הצדיק ל"ארז" לומר לנו כמו שה"ארז" כיון שקוצצים אותו אינו עולה אלא לאחר זמן רב כן הצדיק כיון שנסתלק מן העולם אין צדיק אחר עולה תחתיו עד זמן רב.

גפן (ענבים)

ייקח ענבים ויאמר: **"גפן ממצרים תסיע תגורל לזיית ותטעלה"** (תהילים פ, ט), ויאכלם בלא ברכה.

לקט מדברי חכמינו על הגפן:

"גפן ממצרים תסיע" - זו השכינה [זוהר בראשית דף רלח, ע"א]. - זו תורה. אלו ישראל, זה העולם [חולין צב, א].

* למה נקרא שמו גפן? לשון **גו פנא** (בעברית: **נכנס – מוציא**). שעל ידי שתיה מרובה ממשקה הגפן, מוציא האדם את כל מה שבתוכו, וזה רמז למאמר חז"ל: "נכנס יין – יצא סוד".

* **"הגפן, כשבאים לנטעה, מפנים מתחתיה אבנים וקוצים, ואח"כ נוטעים אותה"**, כך עשה הקב"ה לישראל: כשביקש להכניסם לארץ ישראל, פינה מתוכה קודם את טומאת האומות, ואחר כך הכניסם. וכמו שכתוב: "תגרש גויים (ואח"כ) ותטעה".

וגם בעבודת ה' כך הוא הסדר: קודם צריך לסלק את המכשולים, ורק אח"כ להתקדם. וכמו שכתוב: "סור מרע (ואח"כ) ועשה טוב".

* **"הגפן, אין נוטעים אותה בערבוביה, אלא שורות שורות"** - כך, דברי תורה, צריכים להיות מסודרים כל אחד במקומו הראוי לו, ואין לערבב נושאים ולבלבל תחומים.

* **"הגפן, אינה יכולה להנטע עם אילן אחר"** (אלא עם מינה בלבד) - כך אשה כשרה, אינה מסוגלת לקיים נטיעות (בנים) מאיש אחר.

* **"הגפן, נמוכה מכל האילנות אבל שולט בהם שהוא נשען על כולם"** - רמז ללומדי התורה, שהם נראים שפלים בעולם הזה, אבל לעתיד לבוא, הם עתידים לשלוט בכל העולם.

* **"הענבים, החרצנים נמצאים בתוכה"** - רמז לערב רב והאספסוף הנמצא בתוך ישראל.

* **"הענבים, כאשר הם באשכול אחד, אין הרוח יכולה להם"** - כך ישראל, כשהם באחדות, אין שום רוח רעה שבאומות העולם יכולה להם.

בזוהר מובא: פתח רבי יוסי ואמר: **"אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בנך כשתילי זיתים סביב"**

לְשַׁלְחָנָךְ" (תהילים קכז ג) "אֲשַׁתְּךָ כְּגֶפֶן פְּרִיָּה" – כָּל זְמַנָּא דְאַתְתָּא בִּירְכָתִי בֵּיתָא וְלֹא נִפְקָא לְבַר הִיא צְנוּעָה וְאַתְחִזִּי לְאוֹלָדָא בְּנִין דְּכֶשֶׁרֶן (זוהר הקדוש בלשון פ' וירא דף קטו ע"ב).

הסבר: כל זמן שהאשה מתנהגת ומתלבשת בצניעות ראויה להוליד בנים כשרים.

תאנה

יִיקָח תַּאנָּה וַיֹּאמֶר: "זֹאצֵר תַּאנָּה יֹאכֵל פְּרִיָּה וְשׁוֹמֵר אֲדוֹנָיו יִכְוֹל" (בש"ל כז, יז) וראוי להימנע מלאכול תאנה בגלל הקושי העצום בבדיקתה מתולעים.

לקט מדברי חכמינו על התאנה:

"נוצר תאנה יאכל פריה" [משל כז, יח] – נמשלו דברי תורה לתאנה [עירובין נד, א']

* למה נקרא שמה תאנה? לשון תואנה. כמו: תאניה ואניה" שהיא הביאה תואנה (מיתה) לעולם, כי ממנה אכל אדם הראשון בחטא עץ הדעת".

וזה רמז לדברי חז"ל: "אין הערוד ממית, אלא החטא ממית" (מעשה באחד שנשכו ערוד ומת, אמרו חז"ל: לא ערוד ממית, אלא החטא ממית). וכן אמרו חז"ל: "אין מיתה – בלא חטא".

* "עץ התאנה, כל זמן שממשמשין בו, מוצאים בו תאנים בשלות. לפי, שאינן בשלות בבת אחת, אלא היום מעט ומחר מעט וכל שעה ראוי לאכול מהן". וזה רמז לדברי תורה: שכל זמן שאדם עמל בהן, הוא מוצא בהם טעם. * "תאנה שהיא כבר בשלה, אם שווה רגע יותר, מתליעה" – זה רמז למאמר: "מצוה שבאה לידך – אל תחמיצנה".

* "התאנה, כולה יפה לאכילה" – כך התורה כולה יפה, כי לא נופל ממנה דבר כי כולה אמת.

* "התאנה, מתוקה בפי כל אדם" – רמז לאיש התורה, שהוא מתוק בפי כל (נוח לבריות).

* "התאנה, יש בה הרבה גרעינים" – כך האדם התורני, צריך שיהיו בו הרבה מעשים טובים.

בזוהר מובא: אֵלֹא תֵּאֵנָא כִּיּוֹן שְׂכִנְסָא יַעֲקֹב, נְכִינְסָא עִמּוֹ גֵּן עֵדֶן. וְתֵאֵנָא, אוֹתָן הַבְּגָדִים הָיוּ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן דְּכָתִיב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וְלִבְיָשָׁם וְהוֹצִיאָם מִגֵּן עֵדֶן וְאִי תִּימָא דְּכָתִיב וַיִּתְּפֹרוּ עֲלֶיהָ תְּאֵנָה דְּאִינֹן הָיוּ, אִי הָכִי אֲמַאי כְּתִיב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים. וְכָתִיב כְּתָנוֹת עוֹר, הָא לֹא הָיוּ אֲלֵא עֲלֶיהָ תְּאֵנָה אֲלֵא כְּתִירוֹמוֹ, לְבוּשִׁין דִּיקָר וְהָיוּ סִלְקִין רִיחִין מְבוֹסְמָא דְּעֵדֶן. (זוהר הקדוש שמות פ' בל דף לט ע"א)

רימון

יִיקָח כַּמָּה גִּרְגֵרֵי רִימוֹן וַיֹּאמֶר "כִּפְלַח הָרִימוֹן רִקְתָּךְ מִכֶּלֶד לְצִמְחָתְךָ" (ש"ר השירים) ויאכלם.

לקט מדברי חכמינו על הרימון:

"כפלח הרימון רקתך" אלו ישראל [שמו"ר לו, א].

* למה נקרא שמו רימון? מלשון רם [=גבוה], כמו: "רם על כל גוים ה'" וזה רמז למעלה הנרמזת בו, שאפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון ומעשיהם גבוהים ורמים ממעשה האומות.

* "הרימון, כולו גרעינים" – רמז למאמר חז"ל על הפסוק: "כפלח הרימון רקתך",

"רקתך" – שאפילו ריקנים שבעם ישראל, מלאים מצוות כרימון. ויש שכתבו (מלבי"ם שיר השירים ח' ב', ועוד) שיש רימונים שנמצאים בתוכם תרי"ג גרעינים. וזה רמז לתרי"ג המצוות הרמוזות בהם.

* למה נקרא שמו רימון? מלשון השלכה – כמו: "רמה בים" – רמז לדברי רבי מאיר: "רימון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק". ובא ללמדנו שאי אפשר להשיג בעולם גם את הגשמיות וגם את הרוחניות ביחד, אלא צריכים לברור את הרע, ואת תאוות החטא, ולהשליכם. ואח"כ, כל הנותר יחא ראוי לאכילה כמו תוכו של הרימון.

* "הרימון, פרו מנתוק" – רמז לאגדות התורה, שיש בהם טעם ותענוג. כמו שדרשו על הפסוק: "מעסיס רימוני" – אלו ההגדות שטעמן כרימון.

* "הרימון, יש בו שני סוגים, אחד: שמתוק מעיקרו. ואחר – חמוץ ונעשה מתוק" – כך ישראל: יש בהם שהיו צדיקים מתחילתם ולא חטאו. ויש בהם בעלי תשובה, שמתחילה היו חמוצים ועכשיו נהפכו מתוקים. (כל הקטעים מתוך ספר אלפי מנשה לגר"י מחפוז)

בזוהר מובא: תָּא חֲזִי, דּוֹדְהָא כַּד יְתִי לְגַבָּה יִימָא לְגַבֵּי תַרְיָן מְשִׁיחִין "נְשִׁכִּימָה לְכָרְמִים" – דְּאִינֹן יִשְׂרָאֵל, דִּי בְהוֹן אֵיתִמֵּר: "כִּי כָרֵם ה' צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל", "נִרְאָה הַפְּרָחָה הַגֶּפֶן" – דְּאִיהִי שְׂכִינְתָּא בְּהוֹן "הַנְּצוֹ הָרִימוֹנִים" אֵלִין אִינֹן דְּמָלִין מְצוֹת פְּרִמוֹן (זוהר הקדוש בתיקוני זוהר דף קמז).